

9-421/5
МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЛЕДЪЛИЕТО И ДЪРЖАВНИТЕ ИМОТИ

ОБРАБОТКА НА ПОЧВАТА
ЗА
КРЪМНОТО ЦВЕКЛО

И РАБОТИТЕ ПРЕЗЪ ВРЕМЕ НА ВЕГЕТАЦИЯТА МУ

СОФИЯ, 1927
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

М

815
594173
МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЛЕДЪЛИЕТО И ДЪРЖАВНИТЕ ИМОТИ

ОБРАБОТКА НА ПОЧВАТА

ЗА

КРЪМНОТО ЦВЕКЛО

И РАБОТИТЕ ПРЕЗЪ ВРЕМЕ НА ВЕГЕТАЦИЯТА МУ

0.7

41

11

СОФИЯ, 1927
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

33420

ЖВ215.6

1960

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
Обработка на почвата за крѣмно цвекло и работитѣ презъ време на вегетацията му	3
1. Приготовление на почвата	5
2. Сѣитба	11
3. Грижи презъ вегетацията	11
4. Вадене на цвеклото	14
5. Запазване на цвеклото	15
6. Използуване на цвеклото	16

84638/1988

ВСИ „В. Коларов“
Централна библиотека
Пловдив

ВН. СТОП. АКАДЕМИ

БИБЛИОТЕКА

Изм. № 6074 почв.

1960

Обработка на почвата за крѣмното цвекло и работитѣ презъ време на вегетацията му.

За културата на захарното цвекло имаме много рѣководства и унѣжвания, издадени било отъ нашитѣ агрономи, било отъ захарнитѣ фабрики. За културата на крѣмното цвекло, обаче, нѣмаме достатѣчно ясни и практични унѣжвания, особено по обработката почвата и грижитѣ, които трѣбва да полага земледѣлеца за неговото отгледване. А грѣшки се правятъ много и сѣществени. Тия грѣшки сѣ причината за неуспѣха на крѣмното цвекло у насъ и за слабото му разширение като стопанска култура.

Крѣмното цвекло у насъ трѣбва да получи голѣмо разширение, защото то е единственото растение, което може да даде добра, здрава и сочна зимна храна за добитѣка, особено за млѣчнитѣ крави, биволици, овци и за свинитѣ. Трѣбва да се запомни добре, че безъ крѣмно цвекло и кюспе нѣма млѣко.

Пространствата засѣти у насъ съ крѣмно цвекло сѣ незначителни. Така, споредъ статистиката ние сме имали:

	крѣмно цвекло	захарно цвекло
1915 год.	2,560 декара	80,010 декара
1920 „	1,880 „	91,300 „
1921 „	1,540 „	121,530 „
1922 „	2,320 „	101,990 „
1923 „	1,690 „	201,010 „
1924 „	2,280 „	259,460 „

И така у насъ се сѣе годишно сръдно около 2000 дек. съ крѣмно цвекло. А тия пространства трѣба да бждатъ надъ $\frac{1}{2}$ милионъ декари за нашитѣ условия, та поне за всѣка крава да има по единъ декаръ крѣмно цвекло. Примѣръ въ това отношение да търсимъ не отъ Германия, или въ Дания и Холандия, кждето крѣмното цвекло е една отъ най-разпространенитѣ култури, а отъ Франция, кждето се сѣе $2\frac{1}{2}$ пѣти повече крѣмно цвекло, отколкото захарно; така за десетилѣтието отъ 1913 г. до 1923 г. въ Франция е било засѣто сръдно годишно 2.510.000 декари съ захарно и 6.350.000 декари съ крѣмно цвекло.

Слабото производство на крѣмно цвекло у насъ се дължи на обстоятелството, че съзнанието за по-добро гледане и хранене на добитѣка още не е настѣпило навсѣкжде. Не е вѣрно твърдението, че млѣкото въ село не се заплащало добре и за това нѣма смисълъ подоброто хранене на добитѣка. Цената на млѣкото презъ зимата въ всѣко наше село е тѣй висока, щото е недостѣпна за беднитѣ и болни селяни. Не рѣдко ще срещнете, че кравето млѣко презъ зимата въ селото се продава 10 до 12 лева литъра. Основнитѣ селски учители знаятъ най-добре, колко струва млѣкото презъ зимата; тѣ могатъ да разправятъ съ какво закусватъ и какъ се хранятъ тѣхнитѣ бледи и слаби ученици. Млѣкото е скѣпо, защото е рѣдкостъ; а то е рѣдкостъ, защото млѣчния добитѣкъ не се храни добре.

Обикновено явление е измѣршавяването на селския добитѣкъ въ ранна пролѣтъ. Всѣкой го е виждалъ, кога се изкарва на паша. Той е тѣй заслабналъ и тѣй измѣршавялъ, — останалъ е само кожа и кости — отъ зимния сламененъ сезонъ, че едва се крепи на краката си. Ако нѣкой храни добитѣка си добре, той върши това съ концентрирана зърнена храна, а тая храна е скѣпа и изхранването съ нея е нерентабилно. Тогава стопанина, следъ като си направи смѣтката, дохажда до заклю-

чение, че има загуба отъ добре хранения добитѣкъ и за това не го храни. Изходътъ отъ това положение е създаването на евтинъ и доброкачественъ фуражъ за презъ зимата. А това можемъ да направимъ само съ крѣмното цвекло. Условията, обаче, за едно доходно цвеклопроизводство сж преди всичко две: правилна подготовка на почвата за цвеклото и правилното му отглеждане.

1. Приготовление на почвата.

Въ подготвянето на почвата за крѣмно цвекло се правятъ най-много грѣшки. Крѣмното цвекло за нашитѣ земледѣлци е една нова култура. Тѣ не я познаватъ. Крѣмното цвѣкло е една по-взискателна къмъ обработката на почвата култура и неговитѣ реколти зависятъ най-вече отъ тая обработка и отъ правилното му отглеждане. Нашитѣ земледѣлци сж свикнали съ обработката на почвата за зърнени храни и не могатъ да разбератъ добре важността на всѣка отдѣлна работа при отглеждането на цвеклото.

а) *Какъ обработватъ селянитѣ почвата за крѣмно цвекло.*
Семе отъ крѣмно цвекло се дири едва презъ мартъ, дори и презъ априлъ. Държавнитѣ агрономи го препорѣчватъ. Тѣ понѣкога даватъ безплатно семе или съ намалена цена. Когато получи семето или когато чуе сказката на агронома за ползитѣ отъ крѣмното цвекло, нашиятъ земледѣлецъ ще отиде на нивата да оре. Разбира се, че тая нива е останала отъ лѣтото неорана, защото стърнището е било необходимо за паша на добитѣка. Пъкъ и може ли да се мисли за подготовка на почвата за крѣмно цвекло въ разгара на лѣтната работа, когато се жъне, коси, вършей. Презъ есенъта едва се смогва да се посѣе житото, ячмика и ръжъта. Пролѣтъта, щомъ се стопятъ снѣговетѣ и почвата поизсъхне, нивата за цвеклото ще се преоре съ дървено орало веднѣжъ къмъ края на мартъ или до сръдата на априлъ.

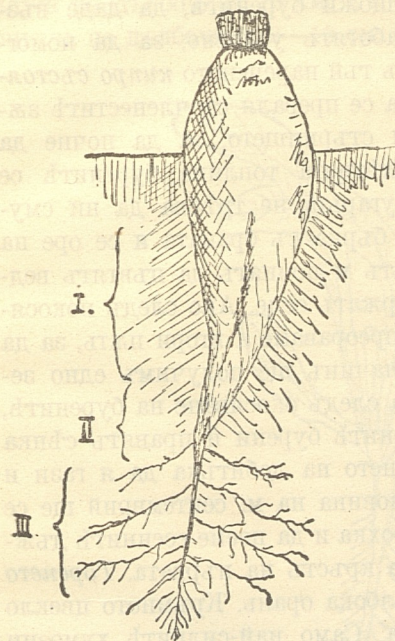

Ако се втвърди нивата може да се кръстоса и тогава се посѣва. Малцина сж предвидливитѣ земледѣлци, които сж направили поне една зимна оранѣ. Следѣ такава зимна оранѣ, напролѣтъ земледѣлцитѣ пакъ преораватъ нивата, защото тя се е сбѣхтала отъ снѣговетѣ и зимнитѣ дъждове. Това пролѣтно преораване се извършва тъкмо въ момента, когато настѣпватъ най-рѣзкитѣ климатични промѣни, при които пролѣтнитѣ вѣтрове изсушаватъ почвата. Засѣяното въ суха земя цвекло ще чака пролѣтнитѣ дъждове, за да започне да никне и расте. Ако пролѣтътъ се засуши, семето не може да поникне. Чакъ когато падне дъждъ, ще почне неговата вегетация. Растителниятъ му периодъ се скѣсява и то остава неузряло и малодоходно. Освенъ това почвата се оре плитко. Тѣй обработваната почва не дава мѣсто за да се развие коренната система на цвеклото, не може да насѣбере влага и храна за сѣщото и да се осигури реколтата. Посѣтото въ горния пластъ на почвата цвекло черпи храната си отъ сѣщия пластъ, а той е изтощенъ отъ дългогодишното използване съ житни растения и за цвеклото сж останали много малко хранителни материали.

б) *Нуждата на цвеклото отъ храна и вода е голѣма.* Знае се че срѣднитѣ реколти отъ кръмното цвекло сж отъ 4.000 до 6.000 кгр. на декаръ. А за тази голѣма маса е необходимо голѣмо количество храна. Ако зърненитѣ храни даватъ срѣдно 150 кгр. зърно и 300 кгр. слама отъ декаръ, а кръмното цвекло 4.000 глави, то намѣрено е, че тѣ ще отнематъ отъ почвата следнитѣ храни на декаръ:

	азотъ	калий	фосфоръ
Пшеницата	4.6 кгр.	2.7 кгр.	1.8 кгр
Зименъ ечемикъ	3.7 „	2.5 „	1.2 „
Кръмно цвеклв	12.— „	14.— „	3.—

И така вижда се, че цеклото иска много по-вече храна отколкото зърненитѣ храни. А отъ где ще вземе то тая храна? — Отъ почвата. Ето защо то провира дълбоко корена си въ почвата; отъ него излизатъ многобройни тънки нишки, които сж главнитѣ органи на храненето. Тѣ всмукватъ храната отъ почвата и я пращатъ по-нагоре. Въ коренната система на цвеклото различаваме три области: *горна*, отъ която излизатъ дългитѣ власести коренчета, за смучене храната отъ орницата; *срѣдната*, отъ която излизатъ по-дребнитѣ коренчета за изтегляне храната отъ подорницата и *долната*, която дава дебели и дълги коренчета, които отиватъ да търсятъ храна отъ необработената и твърда земя. Ясно е да се разбере, че колкото по-дълбоко е обработена почвата, толкова по-вече ще бждатъ тия три вида коренчета, толкова повече храна ще взематъ тѣ отъ почвата и толкова по-голѣма ще бжде реколтата. Първитѣ коренчета отиватъ на дълбочина около до 20 см., вторитѣ до 30 см., а третитѣ до 40—50 см. и повече. Разбира се, при тая дълбочина тѣ ще получатъ най-много храна.

Фиг. 1.

в) *Какъ трѣбва да се подготви правилно почвата.* Подготовката трѣбва да почне отъ подмѣтката на стърнището. Цвеклото се сѣе следъ зърнени храни, главно следъ пшеница, ече-

микъ и ръжъ. Следъ прибирането на тия храни — следъ жетвата, стърнището трѣбва веднага да се подмѣтне плитко 5—8 см. Подмѣтката има за целъ да запази влагата въ почвата, да изгние стърнището, да унищожи буренитѣ, да даде възможност на бактериитѣ да работятъ усилено, за да помогнатъ за докарване на почвата въ тѣй нареченото *кипро състояние*. Подмѣтнатата почва трѣбва се превалиа съ членеститѣ жбати валяци, за да се притѣпчи стърнището, та да почне да гние. Отъ запазената влага и лѣтната топлина буренитѣ се развиватъ. Зазеленяването на угарѣта не трѣбва да ни смущава. Вредно е ако почвата се бърка съ браната и се оре на често. Щомъ буренитѣ порастнатъ и почнатъ да цвѣтятъ веднага се покосяватъ преди да вържатъ семе. Ако следъ покосяването почвата се е втвърдила, преораваме я втори пътъ, за да заровимъ буренитѣ и по този начинъ ще получимъ едно зелено торене. Кипра ли е почвата следъ окосяване на буренитѣ, по-добре е да не се оре. Покосенитѣ бурени ѝ правятъ сѣнка и кипростѣта се запазва. Пупчането на добитѣка да я гази и пасе е вредно. Кмъ първата половина на м. септемврий ще се преоре втори пътъ, за да се разрохка и да поеме есеннитѣ дъждове. Втората оранъ се прави на кръстъ на първата. *Торенето* става при есенята или зимна дълбока оранъ. Кръмното цвекло иска обезателно наторена почва. Само най-силнитѣ хумозни почви могатъ да дадатъ добра реколта безъ торене, а обикновенитѣ ниви трѣбва да се наторятъ съ оборски торъ. На декаръ се хвърлятъ 6—10 кола или 3.000—5.000 кгр. т. е., най-силно торене. Торѣтъ трѣбва да бѣде добре запазенъ въ торище, мазень, почернялъ и изгнилъ. Градинарскиятъ торъ е негоденъ за кръмното цвекло, защото той ще се измие бързо въ подпочвата и малко ще ползува цвеклото. *Зимната дълбока оранъ* ще стане презъ късната есенъ или презъ зимата. Видѣхме, че цвеклото пуца коренитѣ си на дълбоко. На дълбоко трѣбва да изоремъ и почвата. Но на дълбочина отъ 25—30 см. ние не

можемъ да оремъ съ нашитѣ обикновени плугове и нашия добитѣкъ. Ето защо трѣбва да се оре съ плуга и съ подривача. Най-първо на нивата се разхвърля тора. Следъ него минава плуга на дълбочина 15 см. Въ сѣмшата бразда се пуца и подривача на дълбочина 8—10 см. По този начинъ постигаме дъл-

Фиг. 2.

бочината, нужна за цвеклото. Торѣтъ не е дълбоко заровенъ, защото още въ първия периодъ на развитието си цвеклото

пуца своето въртенообразно коренче на 15—16 см. дълбочина и смучи храната си тъкмо отъ наторения почвенъ слой. Зимната дълбока оранъ трѣбва да остави почвата на едри буци. Презъ зимата отъ студоветѣ и дъждоветѣ буцитѣ ще се разсипятъ. Дълбоко преораната почва ще събере всичката зимна влага, която е много необходима за цвеклото въ първия периодъ на неговото развитие. Мразоветѣ ще разрушатъ голѣма частъ отъ минералитѣ, тѣ ще образуватъ соли при своето разпадане. Тия соли ще се задържатъ въ наторения почвенъ слой като въ сунгеръ. И така чрезъ наторената зимна дълбока оранъ ний сме приготвили меко легло, достатъчно храна и вода за бъдещето цвекло.

Пролѣтната обработка на почвата е много лесна. Тя се състои въ най-внимателното пазене на придобитото състояние до момента на засѣването. Ако презъ пролѣтѣта оремъ почвата, ние ще я изложимъ на вѣтроветѣ и влагата ще се изпари, ето защо, грѣшка правятъ земледѣлцитѣ, че оратъ на пролѣтъ. Въ това време нѣма да се оре. Имаме две орѣдия съ които ще работимъ: браната и култиватора. За лекитѣ почви, които сж улегнали отъ зимнитѣ снѣгове, е достатъчно на пролѣтъ едно или две бранувания, докато дойде времето за сѣитба — началото на априлъ. За тежкитѣ почви ще се употреби култиватора. Претѣпче ли се почвата отъ пролѣтнитѣ дъждове, хване ли тя кора, покажатъ ли се бурени и опасяваме ли се да не се втвърди докато дойде времето за сѣитба, ний ще прекараме още веднажъ браната или култиватора, но нѣма да оремъ. Второто брануване или прекарване на култиватора става на кръстъ на първото. Браната и култиватора разрохкатъ почвата, поддържатъ кипростѣта ѝ, унищожаватъ буренитѣ, безъ да я излагатъ на изсушаване. Есенната и зимна влага сж запазени, храна за бъдещето цвекло е готова. Щомъ се стопли времето въ първата половина на м. априлъ цвеклото трѣбва да се засѣе.

2. Сѣитба.

Кръмното цвекло не е чувствително къмъ пролѣтнитѣ слани. То издържа студъ до — 4°C. Ранната пролѣтна сѣитба има много преимущества тя дава възможность да се използва зимната влага, да се засили рано цвеклото още въ първитѣ майски прохладни дни и да устоява впоследствие на болести и неприятели. Рано посѣяното цвекло узрѣва по-рано и е по-трайно. Че ранното цвекло е по-доходно ни показва следния опитъ на Русенската опитна станция.

Посѣяно на 3 априлъ дало 4.400 кгр. отъ декаръ;

„ „ 23 „ „ 4.040 „ „ „

„ „ 23 май „ 3.040 „ „ „

Рано посѣяното цвекло е дало около 1½ тона повече отъ късно посѣяното.

Сѣитбата трѣбва да се извърши съ редосѣялка на 50—60 см. редъ отъ редъ. Ако нѣмаме редосѣялка можемъ и съ ръжка да посѣемъ по прокарани плитки бразнички, които после се зариватъ съ дъска. Семето пушаме въ такъвъ случай 5—6 см. едно отъ друго. Малки пространства кръмно цвекло можемъ да посѣемъ и на гнѣзда по сѣщия начинъ, както фасула. На 1 декаръ се употребява 1½—2 кгр. семе. Дълбочината, на която трѣбва да се зарови семето, е 2—3 см. и то въ пѣськливитѣ почви по-дълбоко, а въ глинеститѣ по-плитко. Посѣяната почва се превалва съ лекъ валякъ или прекарва съ дъска. Съ валянето земята се слага, семето прилепва по-добре въ почвата, влагата отъ долнитѣ почвени слоеве се изкачва на горе и то бързо пониква.

3. Грижи презъ вегетацията.

Кръмното цвекло пониква при добро и топло време следъ 8—10 дни отъ засѣването. При поникването на цвеклото редоветѣ се очертаватъ съ малки зелени растения. Тамъ

където сѣялката е прескочила или гдето семената сѣ унищожени празднитѣ мѣста се забелязватъ. Тия праздни мѣста се попълватъ отъ оскубани растения, взети отъ тамъ, гдето тѣ сѣ били по-начесто. Попълването на редоветѣ става въ влажно и дъждовно време, когато растенията сѣ вече на 4—5 перца. Ако редоветѣ сѣ много рѣдки и попълването се налага и въ сухо време то трѣбва да става вечеръ, като новоприсаденитѣ растения се полѣятъ съ вода.

Пролѣтнитѣ дъждове сѣ бурни и добре обработената почва се приплесква и отъ най-малкия дъждъ, особено пѣкъ следъ като засѣятата нива е била валяна. Ето защо наскоро следъ поникването на цвеклото трѣбва да се започне съ обработката.

а) *Първата копань* е много важна. Корясалата почва пречи на въздуха да влиза свободно въ почвата и да поддържа кипростъта ѝ. Тя пречи и на правилното и бързо растене на цвеклото, а закриля буренитѣ, защото тѣ я пробиватъ и бързо зематъ мѣстото между редоветѣ. Първата копань трѣбва да се извърши още съ очертанието на редоветѣ. Тя е плитка, едва 2—3 см. Тя се извършва съ малки мотички и то само между редоветѣ. Малкитѣ цвекленца сѣ още слаби и тѣ не се бутатъ. Има случаи, при много корясали почви, когато първата копань — тъй нареченото прашене — трѣбва да се извърши веднага съ показване на листата отъ земята. Копачкитѣ трѣбва да зариватъ стѣпкитѣ си, за да се остави повърхността на почвата на всѣкъде разрохката. Тѣ трѣбва да се стремятъ освенъ това, по възможность по-малко да тѣпчатъ.

б) *Втората копань* се извършва обикновенно две седмици следъ първата. Въ това време растенията сѣ достатъчно засилени, редоветѣ сѣ попълнени; буренитѣ сѣ зазеленили нивата, макаръ и да сѣ по-дребни отъ цвеклото. Втората копань се извършва по-дълбоко отъ първата, около 4—5 см. на дълбочина. Тя има за целъ: първо да унищожитѣ буренитѣ, второ да разрохка почвата, трето да запази влагата и четвърто да по-

загърли и подкрепи растенията. Втората копань се извършва по възможность близко до растенията. Тая копань пада къмъ срѣдата или въ края на м. май. Заедно съ втората копань става и

в) *Разрѣждане на цвеклото*. Гжстопосѣяното цвекло, ако се остави така, би дало много дребни глави и слаба реколта. Ето защо най-важната работа при втората копань е разрѣждането на цвеклото. То става като се изкубватъ съ рѣжа слабитѣ и гжсто изникнали растения, а се оставатъ най-силнитѣ на разстояние 30 см. едно отъ друго. На такова разстояние могатъ да се развиятъ достатъчно всички растения. Разрѣждането става най-добре по следния начинъ: копачтъ се навежда и избира най-силното растение, което ще остави, него той притиска съ лѣвата си рѣжа въ земята, а всички други изкубва съ дѣсната, като ги тегли на страни. Ако се изкубятъ растенията направо на горе, то тѣ размѣстватъ и това, което ще се остави, та може да изсъхне. Излишнитѣ растения всѣкога трѣбва да се изкубватъ, а не отрѣзватъ или прекъсватъ, защото тая частъ, която остава въ почвата, може да поникне.

Следъ прискубването цвеклото се позагърля, като се подкрепя съ малко прѣстъ въ страни. Разрѣденото и прекопано цвекло бързо започва да расте. Въ това време, обаче, у насъ падатъ най-много дъждове. Тѣ бързо пребѣхтватъ почвата. Освенъ това топлата и влажна почва мами буберитѣ и тѣ бързо се развиватъ.

г) *Третата копань* се извършва 2—3 седмици следъ втората и следъ разрѣждането на цвеклото. Тя се извършва по-дълбоко отъ втората, на дълбочина отъ 5—6 см. Тя има за целъ главно да унищожитѣ буренитѣ и да запази влагата. При третата копань се доприскубватъ излишнитѣ цвеклови растения. При тази копань добре е да се позагърли малко цвеклото. Буренитѣ се изваждатъ на повърхността на почвата, за да изсъхнатъ. Третата копань се извършва презъ м. юний. Следъ

тази копанъ цвеклото започва бързо да се развива. Листитѣ му се увеличаватъ и умножаватъ. Въ скоро време то покрива цѣлата нива, задушва буренитѣ и си запазва само влагата. Такова състояние на цвеклото е нѣ-добро и то ни осигурява добра реколта. Случва се, обаче, особено при по-слабитѣ ниви, че цвеклото забавя развитието си. Въ това време буренитѣ бързо се развиватъ и се има опасностъ да го не задушатъ. Тогава се предприема и

д) *Четвърта копанъ*. Тя бива плитка, колкото да се премахнатъ буренитѣ. Ако почвата не е сбита, четвъртата копанъ може да се замѣни съ едно оплевяване на тукъ таме появилитѣ се бурени. Четвъртата копанъ има по-голѣмо значение за по-тежкитѣ почви. При лекитѣ почви, обаче, тя е излишна, — тамъ плѣвенето е за предпочитане.

Копането на цвеклото става най-добре съ ржка. Работниците трѣбва да бѣдатъ извънредно внимателни, защото могатъ да пренесатъ голѣма вреда. Когато посѣтитѣ пространства сѣ по-голѣми и работническия трудъ скѣпъ, окопаването на цвеклото може да стане и съ конска окопвачка. Тя минава между редоветѣ, разрохва почвата и унищожава буренитѣ. Следъ окопвачката, обаче, трѣбва да вървятъ работници, които съ малки мотички копаятъ мѣстото около редоветѣ, което е останало неkopано и проскубватъ излишнитѣ растения. Единъ работникъ може да прекопае едва половина декаръ, а съ конска окопвачка той може да прекопае 2—3 декари.

4. Вадене на цвеклото.

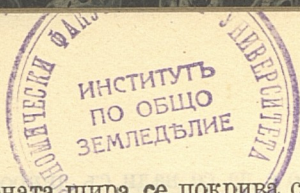
Презъ втората половина на септемврий, когато топлината почне да намалява, вегетацията на цвеклото е на привършване, листата му почватъ да жълтеятъ, а това показва, че то е вече зрѣло и може да се вадѣ. Изваждането става при сухо време. Кръмното цвекло се вадѣ много лесно съ ржце. Но ако това е невъзможно безъ чупене на главитѣ

и особено при тежки почви, по-добре е да се вадѣ съ двуроги вили, или съ остри лопати. При сръдно тежкитѣ почви, обаче, цвеклото се вадѣ съ ржце, като го хванимъ за листитѣ и го изтегляме отъ земята. Изкубанитѣ глави се събиратъ на камари. Чистенето на листата става още сѣщия день следъ изваждането му. Съ тѣпото на ножчето главитѣ се изтѣргватъ отъ прѣстыта добре, а листитѣ се отрѣзватъ до главата, заедно съ малка частъ отъ челото. Отрѣзаниятъ коренъ не трѣбва да носи части отъ листитѣ защото тѣ после ще го повредятъ. Доходътъ отъ кръмното цвекло се движи отъ 3—10 хиляди кгр. глави отъ декаръ. Листитѣ заедно съ отрѣзаната частъ отъ главата сѣ много добра храна за говеждия и овчия добитѣкъ. Ако тѣ сѣ въ голѣмо количество и не могатъ да се изхранятъ на скоро, най-добре е да се наложатъ въ единъ трапъ, за да се запазятъ за зимата. Това става по сѣщия начинъ, както и при зелената царевича.

5. Запазване на цвеклото.

Изваденото и почистено кръмно цвекло трѣбва да се съхрани. Съхранението става на открито въ сухи и оцедни мѣста близо до стопанския дворъ. Близко трѣбва да се докара цвеклото, защото зиме то трѣбва да бѣде подъ ржка. Запазването на голѣми количества кръмно цвекло става по следния начинъ. Избира се здрава земя. Тя се отесва добре отъ буренитѣ и гнилитѣ остатѣци. Цвеклото се нарежда върху тѣй очистената земя на купъ или шира. Широчината на тоя купъ (ширата) отдолу е около $1\frac{1}{2}$ метра, а височина 1—1.20 м. Ширата е дълга въ зависимостъ отъ количеството на цвеклото. При нареждането се внимава, щото коренитѣ на цвеклата да бѣдатъ навѣтре, а главитѣ на вѣнъ. По този начинъ цвеклото се запазва отъ загиване. Всички счупени и нагнили главини се отдѣлятъ на страна; тѣ се изхранватъ още есенъта. Тѣй напра-

вената шира се покрива съ едра ръжена слама или едра царевична. Върху сламата се нахвърля единъ плъстъ отъ 10—15 см. пръстъ. Пръстътъ се изкопава около ширата, тъй че да образува една вада, която ще отвежда падналата презъ зимата вода далечъ отъ цеклото. Пръстътъ се засипва на 2—3 пѣти въ зависимостъ отъ настѣпването на студоветъ. Възможнитъ пукнатини на пръстътъ се засипватъ отново. Тѣй съхранено цеклото се запазва 4—5 месеци.

6. Изхранване на крѣмното цвекло.

Крѣмното цвекло е много добра сочна храна за добитъка презъ зимата. Най-добре то подхожда за млѣчнитъ крави и биволици. Ала съ голѣма охота се яде отъ свинитъ, овцитъ, конетъ и птицитъ. Почти всички домашни добитъци обичатъ крѣмното цвекло; то е тѣхната диетична храна — презъ сухия зименъ хранителенъ сезонъ. За разнитъ домашни животни дажбата е много различна.

Една крава до 500 кгр. живо тегло може да получи 25—30 кгр. крѣмно цвекло; единъ волъ — 10 кгр.; една възрастна свиня — 5 кгр.; една овца — 2 кгр. Цвеклото се дава на добитъка нарѣзано на дребни парчета. Нарѣзването става съ цвеклорѣзачката, а при малки количества съ брадва или ножъ. За говеждия и овчия добитъкъ то трѣбва да се смѣси съ ярмата. Нѣкои примѣсватъ къмъ това и нарѣзаната плѣва или слама. Когато се взема цвекло отъ купа, той трѣбва отново да се покрива съ слама, за да не измръзне цвеклото.

Нашиятъ земледѣлецъ трѣбва да почувствува дългъ къмъ правилното и евтино изхранване на своя добитъкъ. А това може да стане само съ крѣмно цвекло. За всѣка млѣчна крава той трѣбва да засѣе поне 1 декарь крѣмно цвекло. И само тогава той може да очаква отъ нея изобилна млѣчностъ, а и повишение на дохода отъ добитъка си.

С. Б.

